

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Толстова Анна Вадимівна

УДК 656.22:656.078.8

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
МЕРЕЖІ МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ КОРИДОРІВ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків -2011

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській державній академії залізничного транспорту
Міністерства інфраструктури України

Науковий керівник

доктор економічних наук, професор
Дикань Володимир Леонідович,
Українська державна академія залізничного
транспорту, завідувач кафедри економіки,
організації і управління підприємством.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Шинкаренко Володимир Григорович,
Харківський національний автомобільно-
дорожній університет,
завідувач кафедри менеджменту;

кандидат економічних наук, доцент
Гненний Микола Васильович,
Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту ім. акад. В.Лазаряна,
завідувач кафедри економіки і менеджменту.

Захист відбудеться «16» червня 2011р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.820.05 в Українській державній академії залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейєрбаха, 7, ауд. 3.501.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Української державної академії залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейєрбаха, 7, ауд. 2.209.

Автореферат розісланий « 13 » травня 2011р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Чорнобровка І.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах розвитку глобалізаційних процесів та поступового зростання товарообміну між країнами Європи та Азії спостерігається збільшення обсягів перевезення між країнами даних регіонів. На міжнародному ринку перевезень посилюється конкуренція як з боку перевізників, так і маршрутів перевезення. Тому одним із головних завдань, які постають сьогодні перед Україною, є розвиток міжнародної інфраструктури (міжнародних транспортних коридорів (МТК)), яка якісно забезпечить міжнародні (транзитні та зовнішньоекономічні) перевезення.

В останні роки перед Україною постала проблема реальної втрати значної частки транзитних вантажопотоків, що супроводжується формуванням нових транспортних проектів і маршрутів країнами-сусідами, які складають конкуренцію вітчизняним МТК. Проблеми залучення транзитних вантажопотоків, забезпечення ефективності використання транзитного потенціалу країни, зростання привабливості національної мережі МТК та її конкурентоспроможності і обумовило актуальність теми дисертаційного дослідження.

Проблеми ефективності функціонування та розвитку вітчизняної мережі міжнародних транспортних коридорів, інтеграції вітчизняної транспортної системи до європейської, використання транзитного потенціалу, розвитку транспортно-логістичної системи, конкурентоспроможності різних видів транспорту відображено у наукових працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених: Бакаєв О.О., Гненний М.В., Дикань В.В., Дикань В.Л., Дяченко Т.О., Криворучко О.М., Кухарчик В.Г., Ломотько Д.В., Новикова А.М., Пашенко Ю.Є., Позднякова Л.О., Полякова О.М., Рудаков О.М., Сергєєв В.І., Цветов Ю.М., Чебанова Н.В., Чередниченко О.Ю., Чуграй О.М., Шинкаренко В.Г., Якименко Н.В. та ін.

Теоретичним та методологічним основам конкурентоспроможності економічних систем різних рівнів господарювання та питанням її забезпечення присвятили наукові публікації такі вітчизняні та зарубіжні вчені: Дикань В.Л., Захаров А.Н., Золотарьов А.М., Миронов М.Г., Павлова В.А., Портер М.Е., Реутов В.Е., Савчук С.І., Українська Л.О., Фатхутдінов А.Р., Чернега В.В., Швиданенко О.А., Шинкаренко В.Г. та ін.

Разом з тим ще не дістали належного висвітлення питання забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК, не визначено її складові елементи та фактори, які її обумовлюють. Не сформовано теоретичні аспекти транзитоспроможності транспортної системи України та методичний підхід до оцінки її технічної складової. Недостатньо розроблено механізм формування та функціонування організаційних структур, що діють в умовах МТК та використовують їх переваги з метою забезпечення конкурентоспроможності національної транспортної системи.

Ці обставини визначили вибір теми дисертаційного дослідження, її логіку та структуру.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до «Програми розвитку національної мережі міжнародних транспортних коридорів на 2006-2010 р.», Концепції розвитку транспортно-дорожнього комплексу України на середньостроковий період та до 2020 р., Концепції Державної програми реформування залізничного транспорту України, Стратегії економічного і соціального розвитку України на 2004-2015 рр. «Шляхом інтеграції», Комплексної програми утвердження України як транзитної держави у 2002-2010 рр. Результати дослідження використані при виконанні плану науково-дослідної роботи Української державної академії залізничного транспорту за темою «Забезпечення конкурентоспроможності залізничного транспорту в логістичній системі» (номер державної реєстрації 35/1-2011Б).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є теоретичне обґрунтування конкурентоспроможності національної мережі МТК та надання практичних рекомендацій щодо її забезпечення в умовах розвитку глобалізаційних процесів та загострення конкуренції на міжнародних ринках транспортних послуг.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- проаналізувати досвід країн світу щодо розвитку та розбудови міжнародних транспортних коридорів, обґрунтувати необхідність залучення зовнішніх вантажопотоків до вітчизняної мережі МТК;
- удосконалити визначення поняття «міжнародні транспортні коридори» як складової глобальної макрологістичної системи;
- визначити поняття конкурентоспроможності національної мережі міжнародних транспортних коридорів;
- дослідити фактори впливу на конкурентоспроможність економічних систем різних рівнів господарювання, запропонувати фактори, які формують та забезпечують конкурентоспроможність національної мережі МТК;
- розглянути та надати характеристику складових елементів конкурентоспроможності національної мережі МТК;
- виконати детальний аналіз понятійного апарату щодо транспортних можливостей країни, уточнити поняття «транзитоспроможність країни»;
- запропонувати методичний підхід до оцінки технічної складової транзитоспроможності транспортної системи країни;
- обґрунтувати необхідність створення конгломерату як організаційної структури, що використовує переваги національної мережі МТК, з метою забезпечення конкурентоспроможності промислового та транспортних секторів економіки України;
- удосконалити методичний підхід до розрахунку економічного ефекту діяльності конгломерату.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК у сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження є теоретичні засади та методичні положення щодо забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК з метою використання її переваг для розвитку транспортного та промислового секторів економіки України.

Методи дослідження. Теоретичну і методичну основу дисертаційного дослідження становили такі методи: системного аналізу - для визначення основних факторів, що формують та забезпечують конкурентоспроможність національної мережі МТК; статистичного та економічного аналізу – для обґрунтування необхідності залучення зовнішніх вантажопотоків на територію України; порівняльного аналізу та узагальнень – для розкриття змісту і сутності поняття «міжнародні транспортні коридори», «конкурентоспроможність національної мережі МТК», «транзитоспроможність»; графічні – для наочного оформлення результатів дослідження; абстрактно-логічні – для теоретичного узагальнення та формування висновків дослідження; економіко-математичного моделювання – для визначення інтегрального показника транзитоспроможності країни та економічного ефекту діяльності конгломерату.

Інформаційною базою дисертаційного дослідження є закони, нормативні та правові акти Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, матеріали Державного комітету статистики, Міністерства інфраструктури України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених та фахівців, матеріали науково-практичних конференцій, результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

удосконалено:

- визначення сутності поняття «міжнародні транспортні коридори» як елементу макрологістичної системи, що, на відміну від існуючих, розглядає їх як частину національної транспортної та логістичної систем у міжнародному інтермодальному сполученні, яка функціонує на принципах «від дверей до дверей» та «точно в строк» в напрямках найбільшої концентрації товаропотоків, що дає можливість підвищити конкурентоспроможність транспортної та логістичної систем країни, їх інтеграції до міжнародної макрологістичної системи;

- підхід до визначення конкурентоспроможності національної мережі міжнародних транспортних коридорів за рахунок розкриття її сутності, факторів формування та забезпечення, складових елементів, що дозволить підвищити привабливість вітчизняної мережі МТК на міжнародному ринку перевезень та залучити зовнішні вантажопотоки на територію України;

- понятійний апарат щодо транспортних можливостей країни в частині уточнення поняття «транзитоспроможність країни» як здатності транспортної та логістичної систем країни надавати та реалізовувати конкурентоспроможні транспортні послуги на основі постійного зростання ефективності використання транспортних ресурсів та розвитку науково-технічного потенціалу транспортної

галузі, що є базою для розробки комплексу заходів по забезпеченню конкурентоспроможності національної мережі МТК;

- перелік складових конкурентоспроможності національної мережі МТК, до яких віднесено транзитоспроможність країни, ефективність діяльності транспортно-логістичної системи, конкурентоспроможність національних перевізників на міжнародному ринку транспортних перевезень, що дозволило запропонувати її модель, яка є основою конкурентоспроможності як транспортної системи, так і країни в цілому;

- фактори конкурентоспроможності економічних систем різних рівнів господарювання за рахунок визначення внутрішніх та зовнішніх факторів, які формують та забезпечують її, що дозволило запропонувати та розкрити фактори впливу на конкурентоспроможність національної мережі МТК;

дістало подальшого розвитку:

- методичний підхід до оцінки технічної складової транзитоспроможності країни на основі розрахунку інтегрального показника за критеріями: спроможність транспортної інфраструктури забезпечити існуючі обсяги перевезення; переробна спроможність складсько-розподільних вузлів, транспортно-логістичних центрів та пунктів переробки; пропускна спроможність пунктів перетину кордонів, що дозволить визначити можливості залучення зовнішніх вантажопотоків до національної мережі МТК;

- обґрунтування необхідності створення конгломерату «Інноваційно-технологічний центр розвитку транспортної системи України», визначення організаційної структури його управління та механізму функціонування, що за рахунок поєднання економічних потенціалів підприємств промислової та транспортної сфер економіки України дає можливість забезпечити конкурентоспроможність як національної мережі МТК, так і підприємств транспортної та промислової галузей країни;

- методичний підхід до розрахунку економічного ефекту діяльності конгломерату «Інноваційно-технологічний центр розвитку транспортної системи України» шляхом визначення синергетичного ефекту, як сукупності ефектів, отриманих від діяльності центра наукових досліджень, учасників транспортно-промислового, фінансово-інвестиційного, маркетингового та інформаційного блоків конгломерату, що дозволить детально оцінити результати функціонування конгломерату.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони є методичною базою забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК на основі збільшення їх транзитоспроможності та спрямовані на вирішення проблем конкурентоспроможності підприємств транспорту і промисловості на міжнародному ринку товарів та послуг.

Практична цінність пропозицій автора підтверджена їх використанням при розробці стратегії технічної модернізації ділянок вітчизняної мережі міжнародних транспортних коридорів (акт впровадження №НГЗ 101 від 1 жовтня 2010р.), основних напрямків підвищення конкурентоспроможності Південної залізниці (довідка про впровадження), у

навчальному процесі Інституту перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів Української державної академії залізничного транспорту при викладанні дисциплін «Економіка міжнародних транспортних перевезень», «Економіка залізничного транспорту», «Забезпечення конкурентоспроможності підприємства», «Економіка і організація інноваційної діяльності» (довідка від 1 жовтня 2010р.).

Особистий внесок здобувача. Основні висновки і результати дисертаційного дослідження виконані автором самостійно. Опубліковані наукові праці повністю відображають ті положення, висновки і пропозиції, які сформульовані здобувачем. Особистий внесок автора в наукових роботах, що виконані у співавторстві, є таким: у роботі [3] – визначено поняття «транзитоспроможність країни», її складові частини та фактори, що впливають на неї; у роботі [8] – обґрунтовано необхідність створення конгломерату, визначено основні завдання, учасники об'єднання, розроблено його структура, розкрито механізм функціонування.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дослідження пройшли апробацію на шести міжнародних науково-практичних конференціях, перелік яких наведено в авторефераті у списку опублікованих праць.

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційної роботи, всі пункти наукової новизни викладено у 16 наукових працях, серед яких 10 у наукових виданнях, визначених ВАК фаховими з економічних наук. Загальний обсяг публікацій складає 3,9 др.арк., з них особисто автору належить 3,6 др.арк.

Структура та об'єм роботи. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, загальних висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 190 сторінки, в т.ч. основний текст займає 144 сторінки. Матеріали дисертації проілюстровані 26 рисунками, 15 таблицями та містять 6 додатків. Список використаних джерел налічує 178 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, теоретичні та методологічні основи дисертаційного дослідження. На підставі цього сформульовано наукову новизну та викладено практичне значення одержаних результатів, наведено інформацію про основний внесок здобувача, публікації, апробацію і впровадження результатів дисертаційного дослідження.

У першому розділі «Національна мережа міжнародних транспортних коридорів в сучасних умовах господарювання» досліджено та проаналізовано світовий досвід розвитку та розбудови мережі міжнародних транспортних коридорів, обґрунтовано необхідність залучення зовнішніх вантажопотоків до вітчизняної мережі МТК, удосконалено сутність поняття «міжнародний транспортний коридор».

В сучасних умовах господарювання особливе місце займає розвиток та функціонування глобальних макрологістичних систем, що забезпечується

відповідною інфраструктурою, в тому числі і транспортною. Міжнародна транспортна політика напрямками розвитку світової транспортної системи визначає: розвиток міжнародних транспортних коридорів, інтермодальних та мультимодальних перевезень, впровадження логістичних принципів транспортування.

Враховуючи тенденції розвитку глобальної макрологістичної системи, в дисертації, міжнародні транспортні коридори визначено як її елемент та частину національної транспортної та логістичної систем у міжнародному інтермодальному сполученні, яка функціонує на принципах «від дверей до дверей» та «точно в строк» в напрямках найбільшої концентрації товаропотоків.

Сучасна транспортна політика більшості країн-сусідів України в галузі функціонування та розвитку МТК направлена на впровадження нових транспортних проектів, які оминають територію України, відводячи вантажопотоки від вітчизняної мережі МТК. Так, ЄС створює п'ять головних міжнародних транспортних осей, серед яких пріоритетним є розширення МТК на Схід. Східна вісь дозволить замкнути європейські МТК в транспортний трикутник, який поєднає балтійські порти Гельсінкі і Гданськ з чорноморськими портами Констанца та Стамбул. Впровадження та розвиток даного проекту матиме негативні наслідки для України, оскільки робить МТК№9, що проходить територією України, неефективним. Впровадження проекту розвитку TRASECA по суші, призводить до перенаправлення вантажопотоків та до втрати ефективності існування TRASECA по морю, що спричиняють втрату значного обсягу транзитних вантажопотоків через Україну.

Активізували свою політику в галузі розвитку МТК такі країни як Казахстан, Китай, Туреччина, Росія. Особливу увагу МТК приділяє Росія. Вона впроваджує проекти розбудови МТК№2, МТК№9, Транссибірської магістралі, коридор «Північ-Південь», Північний морський шлях.

Продовження МТК№9 від Москви до Чорного та Каспійського морів в обхід України призводить до відтоку транзиту з України, в той час як обсяги товарообміну між Європою та Азією значно зростають.

В результаті проведених досліджень, автором визначено основні проекти та маршрути МТК, які обходять територію України (рис. 1.).

Втрату значної частки вантажопотоку підтверджує аналіз експортно-імпорتنих та транзитних вантажопотоків. За всіма МТК, що проходять територією країни, відбувається скорочення обсягів перевезень та зміна їх пріоритетності. Так, середнє скорочення обсягів перевезення по національній мережі МТК складає понад 75%, особливо значне скорочення обсягів перевезення спостерігається по МТК «Балтика-Чорне Море» (93,9%), МТК№9 (77,43%), МТК№5 (75,44%).

Аналізуючи національну мережу МТК було обґрунтовано необхідність залучення зовнішніх вантажопотоків до вітчизняної мережі МТК. Проте підвищення привабливості національної мережі МТК на міжнародному ринку перевезень потребує дослідження основ конкурентоспроможності національної мережі МТК, виявлення факторів які її формують та

забезпечують, складових елементів, моделі, що дозволить визначити оптимальні шляхи забезпечення їх конкурентоспроможності.

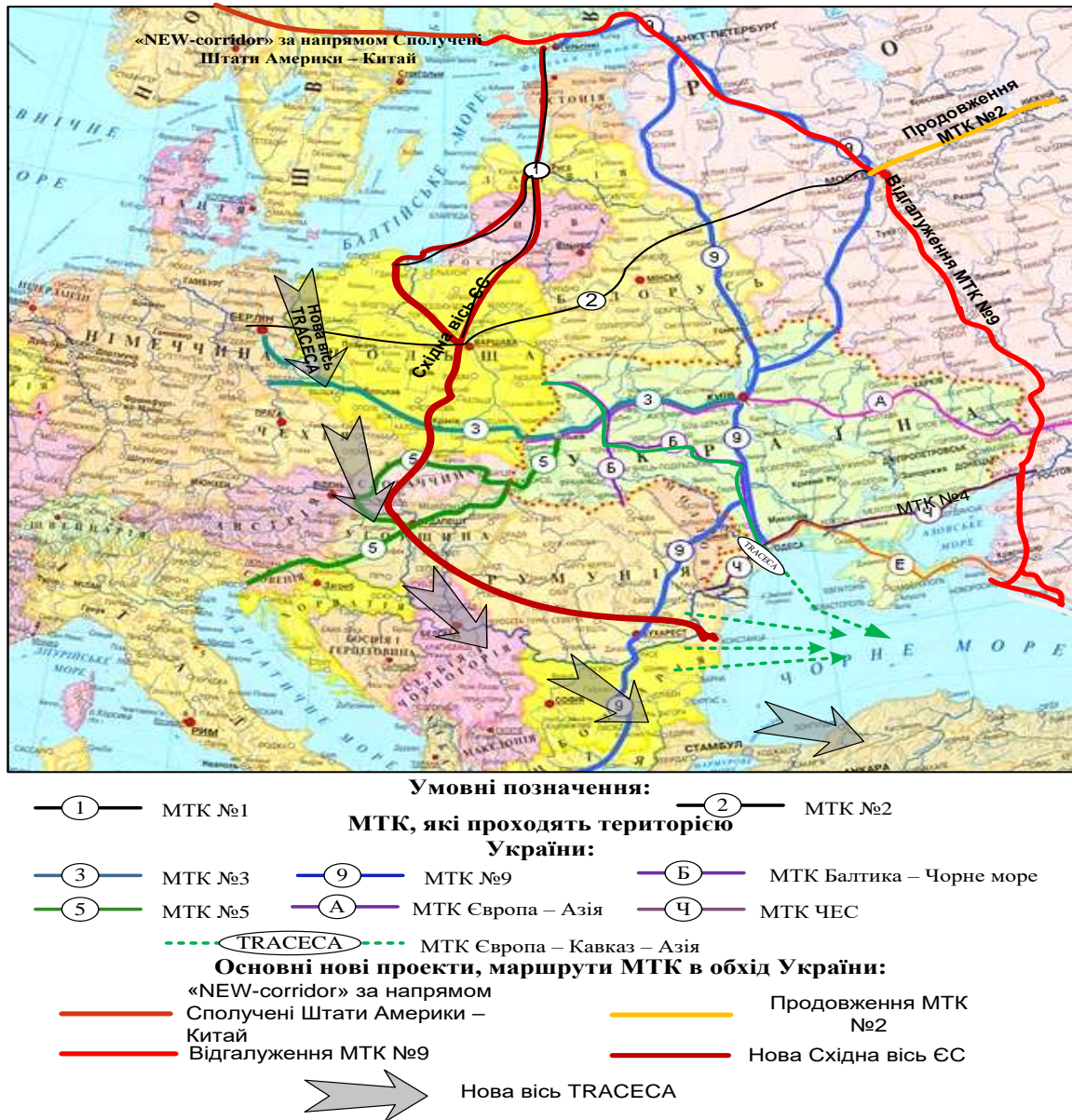

Рис.1. Схема основних нових проектів та маршрутів МТК в обхід України

У другому розділі «Теоретичні основи конкурентоспроможності вітчизняної мережі МТК» проаналізовані теоретичні та методичні підходи до визначення конкурентоспроможності економічної системи; удосконалено поняття конкурентоспроможність національної мережі МТК; запропоновано фактори, які її формують та забезпечують; досліджено складові елементи конкурентоспроможності вітчизняної мережі МТК; запропоновано

методичний підхід до оцінки технічної складової транзитоспроможності країни.

В результаті дослідження поняття конкурентоспроможність економічних систем та факторів, що впливають на неї було удосконалено їх класифікацію. Автором виділено такі фактори: зовнішні та внутрішні, фактори, які формують та забезпечують конкурентоспроможність на різних рівнях господарювання. Це дозволило запропонувати та розкрити фактори впливу на конкурентоспроможність національної мережі МТК.

Розглядаючи міжнародні транспортні коридори, як елемент глобальної макрологістичної системи, було удосконалено сутність поняття конкурентоспроможність національної мережі МТК, під якою розуміється спроможність вітчизняної мережі МТК, в умовах зростання та загострення конкурентної боротьби, ефективно функціонувати, зберігаючи або посилюючи свої позиції на міжнародному ринку перевезень (порівняно до інших МТК).

Аналіз основних факторів впливу на конкурентоспроможність вітчизняної мережі МТК дозволив виділити основні складові елементи, які в поєднанні з основними умовами міжнародного ринку перевезення сформуvalи модель конкурентоспроможності національної мережі МТК. До таких складових відносяться: транзитоспроможність України, ефективність транспортно-логістичної системи, конкурентоспроможність вітчизняних компаній-перевізників (рис.2).

Дослідження показало, що одним з основних елементів конкурентоспроможності є транзитоспроможність країни, яка характеризує здатність транспортної та логістичної систем надавати та реалізовувати конкурентоспроможні транспортні послуги на міжнародному ринку транспортних послуг за умов постійного зростання ефективності використання транспортних ресурсів та розвитку науково-технічного потенціалу транспортної галузі. Визначено фактори, що впливають на неї, наприклад, транзитна політика країни, науково-технологічний потенціал транспортної та промислової галузей, система управління транспортним комплексом, наявність та стан транспортної інфраструктури та ін.

Запропоновано методику оцінки технічної складової транзитоспроможності країни, яка дозволить визначити інтегральний показник транзитоспроможності країни:

$$T_{c_{кр}} = \sum_{i=1}^n T_{c_{МТК i}}, \quad (1)$$

де $T_{c_{кр}}$ - транзитоспроможність країни;

$T_{c_{МТК i}}$ – транзитоспроможність i -го МТК, що проходять територію країни;

n – кількість МТК, що проходять територією країни.

$$Tc_{MTK i} = Pc_{тр} + Pc_{пер} + Pc_{корд}, \quad (2)$$

де $Pc_{тр}$ - спроможність транспортної інфраструктури забезпечити перевезення вантажу (пропускна спроможність МТК в транспортній системі);

$Pc_{пер}$ – переробна спроможність складсько-розподільчих, транспортно-логістичних центрів (вузлів) та пунктів переробки;

$Pc_{корд}$ – пропускна спроможність пунктів перетину кордонів.

Розрахунок такого показника дозволяє визначити, які обсяги перевезення можуть пройти по національній мережі МТК в умовах взаємодії всіх видів транспорту, що в свою чергу сприятиме визначенню «вузьких місць» та першочергових заходів з їх ліквідації.

Теоретичні основи конкурентоспроможності національної мережі МТК, виявлення факторів що формують та забезпечують, її складові та модель дають можливість виявити оптимальні шляхи забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної мережі МТК, які потребують формування організаційно-економічного механізму.

У третьому розділі «Організаційно-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК» обґрунтовано необхідність створення конгломерату «Інноваційно-технологічний центр розвитку транспортної системи України» як організаційної структури; розроблено методичні рекомендації щодо механізму його функціонування, формування організаційної структури управління; запропоновано методичний підхід до розрахунку економічного ефекту від діяльності конгломерату.

Питання забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК має загальнодержавне значення. Першим кроком в досягненні поставленої мети забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної мережі МТК є формування організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК (рис. 3). Його реалізація в першу чергу обумовлюється діяльністю конгломерату «Інноваційно-технологічний центр розвитку транспортної системи України», структура, складові та механізм функціонування якого розкрито в дисертації. Так до його складу входять інноваційний, транспортно-промисловий, фінансово-інвестиційний, маркетинговий, інформаційний блоки (рис. 4).

Конгломерат є уставною формою об'єднання підприємств залізничного, автомобільного, морського, річного видів транспорту, підприємств транспортного машинобудування, наукової, фінансової та інвестиційної галузей з метою координації їх взаємодії та досягнення синергетичного ефекту в процесі інтеграції інтелектуальних, інноваційних, інвестиційних та інших ресурсів.

Основною задачею такого конгломерату є об'єднання інтелектуальних можливостей представників прикладної науки та мультифункціональної промислової групи, а також науково-технологічного

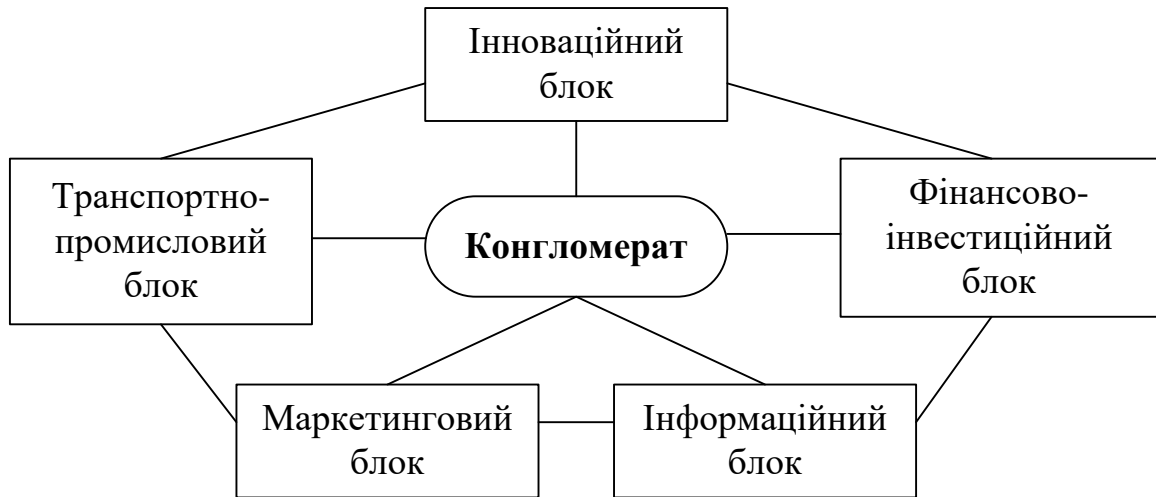

Рис. 4. Схема складових конгломерату «Інноваційно-технологічний центр розвитку транспортної системи країни»

потенціалу галузі для розробки, створення та виробництва нової продукції, технологій, проектів, удосконалення вже існуючих для підприємств транспортної галузі та промислових підприємств різних напрямків діяльності.

Для забезпечення ефективності функціонування об'єднання запропоновано створення Науково-технічного, Економічного та Інвестиційного комітету, які будуть виступати членами правління. Відповідальність за виконання проектів перед правлінням буде нести Бюджетний комітет, який виконуватиме аудит та контроль за виконанням роботи (рис.5).

Ядром такого об'єднання повинен стати «Центр наукових досліджень», основною задачею якого є стратегічний розвиток виробничих систем та оперативний контроль за реалізацією наявного економічного потенціалу учасників конгломерату в прибуток.

Економічний ефект діяльності конгломерату визначається шляхом розрахунку синергетичного ефекту, отриманого від спільної діяльності окремих його складових елементів:

$$E_k = E_{\text{ЦНД}} + E_{\text{ПБ}} + E_{\text{ф-інв.}} + E_{\text{МД}} + E_{\text{Інф.Д}}, \quad (3)$$

де E_k – синергетичний ефект від діяльності конгломерату;

$E_{\text{ЦНД}}$ – синергетичний ефект від діяльності Центра наукових досліджень, визначається результатом спільної діяльності вищих навчальних закладів, науково-дослідних інститутів та науково-виробничих підприємств;

$E_{\text{ПБ}}$ – синергетичний ефект від діяльності учасників Транспортно-промислового блоку, який отримується шляхом взаємодії промислових підприємств, в т.ч. транспортного машинобудування, підприємств, які

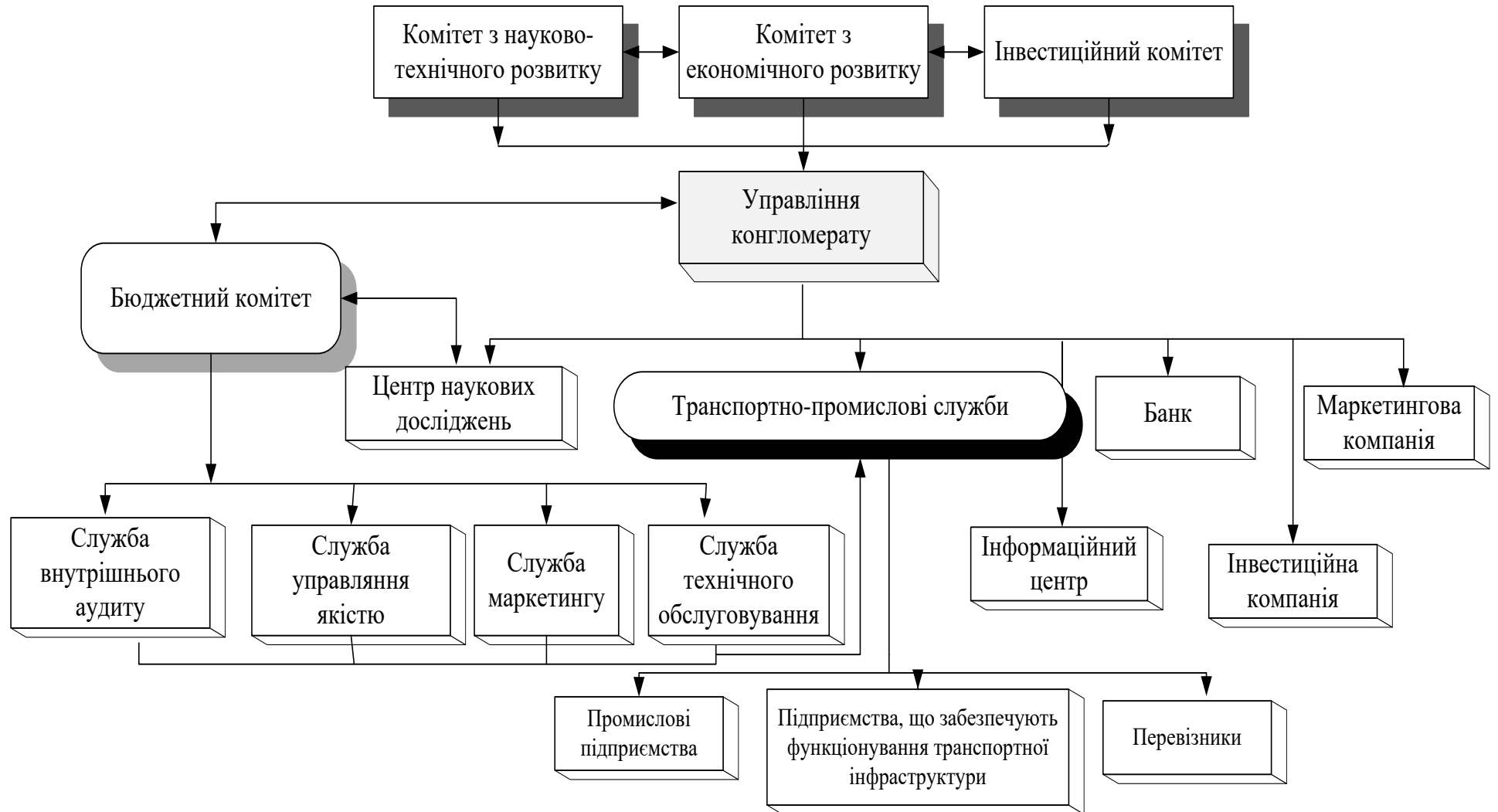

Рис.5. Організаційна структура управління конгломератом «Інноваційно-технологічний центр розвитку транспортної системи України»

забезпечують функціонування транспортної інфраструктури та підприємств-перевізників з Центром наукових досліджень;

$E_{ф-інв}$ – синергетичний ефект від діяльності Фінансово-інвестиційного блоку, формується в наслідок спільної діяльності Інвестиційного комітету та Банку з учасниками конгломерату та зовнішніми суб'єктами господарювання;

$E_{МД}$ – синергетичний ефект, отриманий при взаємодії Маркетингового блоку (компаній, служб, що займаються просуванням продукції учасників об'єднання на ринки) з іншими учасниками та зовнішніми суб'єктами господарювання як на вітчизняному, так і на міжнародному ринках;

$E_{Інф.Д}$ – синергетичний ефект, отриманий в результаті взаємодії Інформаційного блоку конгломерату з учасниками об'єднання та глобальним інформаційним простором.

Створення конгломерату «Інноваційно-технологічний центр розвитку транспортної системи України» сприятиме координації та взаємодії всіх видів транспорту, скороченню часу перевезень, розширенню транзитоспроможності транспортної системи країни, забезпеченню ефективності функціонування транспортно-логістичної системи країни, конкурентоспроможності національних перевізників, залученню зовнішніх вантажопотоків, забезпеченню конкурентоспроможності як національної мережі МТК, так і підприємств транспортного та промислового секторів економіки України.

ВИСНОВКИ

Отримані результати дисертаційного дослідження в сукупності вирішують наукову задачу – забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК шляхом формування організаційно-економічного механізму та створення конгломерату «Інноваційно-технологічний центр розвитку транспортної системи України». Узагальнюючи отримані результати виконаної роботи, можна зробити наступні висновки та пропозиції:

1. Аналіз основних напрямків сучасної транспортної політики країн-сусідів України доводить роль МТК в сучасних умовах господарювання. Особливого значення набуває розбудова та ефективне функціонування міжнародних транспортних коридорів в глобальній макрологістичній системі. Маючи значний транзитний потенціал, розвинену систему МТК, Україна втрачає свої позиції на міжнародному ринку транспортних послуг.

2. Трансформація транспортної політики, впровадження нових проектів, маршрутів обумовлюють необхідність побудови та оптимізації транспортно-логістичної системи, створення єдиної макрологістичної системи, основним елементом якої є міжнародні транспортні коридори, що дає можливість направити транспортні потоки через України.

3. Дослідження сутності конкурентоспроможності економічної системи, аналіз можливостей вітчизняної транспортної системи дозволило удосконалити поняття «конкурентоспроможність національної мережі МТК», яка розглядається як спроможність вітчизняної мережі міжнародних транспортних

коридорів, в умовах зростання та загострення конкурентної боротьби, ефективно функціонувати, а також посилюючи свої позиції на міжнародному ринку перевезень.

4. Результати проведеного аналізу та співставлення світового та вітчизняного досвіду функціонування транспортної системи, мережі МТК дозволили визначити склад факторів, які безпосередньо формують та забезпечують конкурентоспроможність вітчизняної мережі МТК; розглянути причини втрати конкурентоспроможності вітчизняних МТК на міжнародному ринку.

5. Вирішальна роль в забезпеченні конкурентоспроможності національної мережі МТК, належить її транзитоспроможності, наявності та ефективності функціонування транспортно-логістичної системи та конкурентоспроможність національних перевізників, що дає можливість визначити елементи моделі конкурентоспроможності вітчизняної мережі МТК.

6. Розвиток транзитоспроможності країни як здатності транспортної та логістичної систем надавати та реалізовувати конкурентоспроможні транспортні послуги на міжнародному ринку за умов постійного зростання ефективності використання транспортних ресурсів та розвитку науково-технічного потенціалу транспортної галузі, дозволяє виявити дію позитивних та негативних факторів. Перші включають: вигідне географічне положення країни, наявність виходу до моря, становлення України як транзитної країни, наявність розвинутої мережі залізниць, автомобільних доріг, наявність конкуренції на внутрішньому ринку перевезень та ін, другі – невідповідність національного транспортного законодавства - міжнародному, недосконалі тарифна політика, невідповідність рухомого складу міжнародним стандартам, високий рівень зносу основних фондів транспортної системи, низький рівень конкурентоспроможності національних перевізників на міжнародному ринку та ін.

7. Можливості залучення вантажопотоків на територію країни характеризується технічним станом транспортної системи країни. Його оцінку запропоновано здійснювати за показником «транзитоспроможність країни», що характеризує можливі обсяги перевезень мережею МТК, з урахуванням її технічного стану, наявності транспортно-розподільчих центрів, пунктів перетину кордонів, що сприяє виявленню їх резервів та оновленню основних фондів та технічних засобів галузі.

8. Ефективність функціонування транспортної системи України визначаються розширенням її транзитоспроможності, результатами взаємодії всіх видів транспорту, скороченням часу перевезень, ефективністю функціонування транспортно-логістичної системи та національних перевізників. Досягнення таких результатів, в дисертації пов'язано з діяльністю конгломерату «Інноваційно-технологічний центр розвитку транспортної системи України»

9. Функціонування конгломерату дає можливість визначити методичний підхід щодо ефективності діяльності «Інноваційно-технологічний центр

розвитку транспортної системи України» як сукупності ефектів, отриманих від діяльності центра наукових досліджень, учасників транспортно-промислового, фінансово-інвестиційного, маркетингового та інформаційного блоків конгломерату.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Толстова А.В. Забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК в умовах трансформації транспортної політики ЄС / А.В.Толстова // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2008. - №24.- С.39-41.
2. Толстова А.В. Розвиток НТПл транспортної галузі, як фактор підвищення конкурентоспроможності українських МТК / А.В. Толстова // Вісник економіки транспорту і промисловості. Збір. наук. праць. - 2009. - №25. - С.85-89.
3. Толстова А.В. Транзитоспроможність транспортної системи країни / В.Л. Дикань, А.В. Толстова // Економіка:проблеми теорії та практики. – 2009. - Вип. 251, Т.2. - С.539-543.
4. Толстова А.В. Модель конкурентоспроможності української мережі МТК / А.В.Толстова // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2009. – Вип. 254, Т. V. – С.1129-1136.
5. Толстова А.В. Методичний підхід до розрахунку інтегрального показника транзитоспроможності країни / А.В.Толстова // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2009. - №28. - С.96-100.
6. Толстова А.В. Інструменти забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК. / А.В. Толстова// Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2010. - № 29 - С.230-235.
7. Толстова А.В. Аналіз та систематизація факторів, що впливають на конкурентоспроможність економічних систем різних рівнів господарювання / А.В. Толстова // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2010. - № 30 - С.97-102.
8. Толстова А.В. Модель інноваційного конгломерату, як інструменту забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК / В.Л. Дикань, А.В. Толстова // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2010. - № 31. - С.12-18.
9. Толстова А.В. Модель організаційної структури управління конгломератом «Інноваційно-технологічний центр розвитку транспортної системи України» / А.В. Толстова // Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. – 2010. - №10. – С.270-279.
10. Толстова А.В. Розробка методики визначення економічного ефекту діяльності конгломерату «Інноваційно-технологічний центр розвитку транспортної системи України» / А.В. Толстова // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2010. - №32. - С.240-243.

Матеріали конференцій:

11. Толстова А.В. Формирование МТК на территории Украины / А.В. Толстова // Проблемы міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України: матеріали IV Міжн.наук.-практ. конф., Коктебель, 2-7 червня 2008р. – Харків: УкрДАЗТ, 2008. – С. 13-14.
12. Толстова А.В. Загроза втрати України статусу транзитної держави / А.В. Толстова // Проблемы міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України: матеріали V Міжн.наук.-практ. конф., Коктебель, 1-6 червня 2009р. – Харків: УкрДАЗТ, 2009. – С. 13-14.
13. Толстова А.В. Роль інтермодальних перевезень в економічному розвитку країни / А.В. Толстова // Проблемы экономики и управления на железнодорожном транспорте – ЭКУЖТ 2009: материалы IV Межд. науч.-техн. конф., 21-30 декабря 2009г., Режим доступа : <http://ekuzt2009.detut.edu.ua>
14. Толстова А.В. Основні умови та інструменти забезпечення конкурентоспроможності національної мережі МТК / А.В. Толстова // Проблемы экономики транспорта: IX Міжн. наук. конф., Дніпропетровськ, 22-24 квітня 2010р. – Д.: ДНУЗТ, 2010. - С. 111.
15. Толстова А.В. Інноваційно-технологічний центр розвитку національної мережі МТК, як інструмент забезпечення конкурентоспроможності українських МТК / А.В. Толстова // Проблемы міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України: матеріали VI Міжн.наук.-практ. конф., Коктебель, 7-12 червня 2010р. – Харків: УкрДАЗТ, 2010. – С.190.
16. Толстова А.В. Інноваційний конгломерат «Інноваційно-технологічний центр розвитку транспортної системи України» / А.В.Толстова // Проблемы экономики и управления на железнодорожном транспорте – ЭКУЖТ 2010: V Межд. науч.-практ. конф., Яремча, 24-26 ноября 2010г. – Днепропетровск: ДНУЖТ, 2010. -С. 115-116.

АНОТАЦІЯ

Толстова А.В. Забезпечення конкурентоспроможності національної мережі міжнародних транспортних коридорів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Українська державна академія залізничного транспорту, Харків, 2011.

Дисертаційна робота присвячено поглибленню теоретичних основ конкурентоспроможності національної мережі міжнародних транспортних коридорів та наданню практичних рекомендацій щодо її забезпечення.

У дисертаційній роботі проаналізовано досвід країн світу щодо розвитку та розбудови міжнародних транспортних коридорів, обґрунтовано необхідність залучення зовнішніх вантажопотоків до вітчизняної мережі МТК; удосконалено визначення поняття «міжнародні транспортні коридори» як

складової глобальної макрологістичної системи; визначено поняття конкурентоспроможності національної мережі міжнародних транспортних коридорів; запропоновані фактори, які формують та забезпечують конкурентоспроможність національної мережі МТК; розглянуто та надано характеристику складових елементів конкурентоспроможності національної мережі МТК; уточнено поняття «транзитоспроможність країни»; запропоновано методичний підхід до оцінки технічної складової транзитоспроможності країни; обґрунтовано необхідність створення конгломерату як організаційної структури, що використовує переваги національної мережі МТК з метою забезпечення конкурентоспроможності промислового та транспортних секторів економіки України; дістав подальшого розвитку методичний підхід до розрахунку економічного ефекту діяльності конгломерату.

Ключові слова: національна мережа міжнародних транспортних коридорів, конкурентоспроможність, конгломерат, транзитоспроможність країни, транзитні перевезення.

АННОТАЦІЯ

Толстова А.В. – Обеспечение конкурентоспособности национальной сети международных транспортных коридоров. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 - экономика и управление национальным хозяйством. Украинская государственная академия железнодорожного транспорта, Харьков, 2011.

Диссертационная работа посвящена углублению теоретических основ конкурентоспособности национальной сети международных транспортных коридоров и предоставлению практических рекомендаций относительно ее обеспечения.

В диссертации исследованы основные направления современной транспортной политики стран-соседей Украины, роль международных транспортных коридоров (МТК) в современных условиях ведения хозяйства, национальная сеть МТК и основные направления ее развития. Усовершенствовано определение сущности понятия «международные транспортные коридоры» как элемент макрологистической системы. Обоснована необходимость привлечения внешних грузопотоков на территорию Украины.

Усовершенствован подход к понятию конкурентоспособность национальной сети МТК. Исследованы основные факторы, которые влияют на конкурентоспособность систем разных уровней хозяйствования и на их основе выделены факторы, которые формируют и обеспечивают конкурентоспособность национальной сети МТК. К таким факторам следует отнести: политическая ситуация в стране, внешнеэкономические связи с другими государствами, эффективное управление транспортным комплексом

страны, транзитная, транспортная и тарифная политика страны, уровень развития транспортной инфраструктуры, научно-технологический потенциал транспортной отрасли, уровень квалификации персонала транспортных предприятий и т.п.

На основе факторов влияния на конкурентоспособность украинской сети МТК были выделены основные составные части конкурентоспособности национальной сети МТК, которые в условиях международного рынка перевозок способствовали формированию модели конкурентоспособности национальной сети МТК. К таким составляющим относятся: транзитоспособность Украины, эффективность транспортно-логистической системы, конкурентоспособность отечественных компаний-перевозчиков.

Раскрыто понятия «транзитоспособность страны», как способность транспортной и логистической систем страны предоставлять и реализовывать конкурентоспособные транспортные услуги на основе постоянного повышения эффективности использования транспортных ресурсов и развития научно-технического потенциала транспортной отрасли. Выделены факторы, которые отрицательно и положительно влияют на нее.

Предложена методика расчета технической составляющей транзитоспособности страны, позволяющая определить объемы перевозок, которые могут пройти по национальной сети МТК в условиях взаимодействия всех видов транспорта.

Поиск возможных путей и инструментов обеспечения конкурентоспособности национальной сети МТК способствовал определению основных условий ее обеспечения, которые по степени влияния подразделяются на общие и частные. Это позволяет распределить все необходимые условия по уровням, на которых они должны быть обеспечены.

Обоснована необходимость создания конгломерата «Инновационно-технологический центр развития транспортной системы Украины», как основы организационно-экономического механизма обеспечения конкурентоспособности национальной сети МТК, который будет способствовать координации и взаимодействию всех видов транспорта, сокращению времени перевозок, расширению транзитоспособности страны, обеспечению эффективности функционирования логистической системы страны, конкурентоспособности национальных перевозчиков. Особенность данного конгломерата заключается в направленности на объединение интеллектуальных возможностей представителей прикладной науки, мультифункциональной промышленной группы, и научно-технологического потенциала отрасли для разработки, создания и производства новой продукции, технологий, проектов предприятий транспортной отрасли и промышленных предприятий разных направлений деятельности, а также усовершенствование уже существующих.

Раскрыта структура, состав и механизм функционирования конгломерата. Так, в его состав входят инновационный, транспортно-промышленный, финансово-инвестиционный, маркетинговый,

информационный блоки. Ядром такого объединения должен стать «Центр научных исследований», который входит в инновационный блок.

Разработаны рекомендации относительно формирования организационной структуры управления объединением. Предложено создание Научно-технического, Экономического и Инвестиционного комитетов, которые будут выступать членами правления. Ответственность за выполнение проектов перед правлением будет нести Бюджетный комитет, осуществляющий аудит и контроль выполнения работы.

Предложен методический подход определения эффективности деятельности «Инновационно-технологического центра развития транспортной системы Украины» как совокупности эффектов, полученных от деятельности центра научных исследований, участников транспортно-промышленного, финансово-инвестиционного, маркетингового и информационного блоков конгломерата.

Ключевые слова: национальная сеть международных транспортных коридоров, конкурентоспособность, конгломерат, транзитоспособность страны, транзитные перевозки.

THE SUMMARY

Tolstov A.V. The maintenance of competitiveness of a national network of the international transport corridors. - the Manuscript.

The dissertation on receiving a scientific degree of Candidate of Economic Sciences on a speciality 08.00.03 - economy and management of a national economy. The Ukrainian State Academy of a Railway Transportation, Kharkov, 2011.

The dissertation is devoted to deepening of theoretical bases of competitiveness of a national network of the international transport corridors and granting of practical recommendations concerning its maintenance.

It is analysed the experience of the countries concerning development and developments of the international transport corridors, necessity of attraction of external goods traffics to domestic network of ITC; concept definition "the international transport corridors" as making global macrologistical system is improved; the concept of competitiveness of a national network of the internal transport corridors is defined; factors which form and provide competitiveness of national network ITC; it is considered and given the characteristic of components of competitiveness of national network ITC; the concept "transitivity of a country" is specified; the methodical approach to an estimation of a technical part of transitivity of a country is offered; necessity of creation of a conglomerate as an organizational structure which uses advantages of national network ITC for the purpose of maintenance of competitiveness of industrial and transport sectors of economy of Ukraine is proved; further development the methodical approach to calculation of economic benefit of activity of a conglomerate.

Keywords: a national network of the international transport corridors, competitiveness, a conglomerate, transitivity of the countries, transit transportations.

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
МЕРЕЖІ МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ КОРИДОРІВ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним
господарством

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидат економічних наук

Надруковано згідно з оригіналом автора

Відповідальний за випуск

Н.Є.Каличева

Підписано до друку 2011р.
Формат паперу 60x84 1/16. Друк різнограф.
Папір офсетний. Обсяг 0,9 ум. друк. арк. Наклад 100 прим.
Зам. № . Безкоштовно.

Видавництво УкрДАЗТ.
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 2874 від 12.06.2007 р.
61050, Харків, майдан Фейєрбаха, 7